

דרכי הוראה

'עברית קלה מההתחלה' - מארז ללימוד השפה העברית

יהודית אסרף

הקדמה

בשנתיים האחרונות פקדו את כיתות האולפן תלמידים בעלי מסוגלות למידה שונה מאוכלוסיית הלומדים שפגשנו בעבר (כגון עולי חבר המדינות).

מהו פרופיל הלומדים הנוכחי?

- רובם עולים מצרפת.
- אנשים צעירים בגיל עבודה, בעלי משפחות גדולות (ארבעה ילדים ויותר).
- בעלי 'גב כלכלי' בחו"ל - דבר המחייב אותם להיעדרויות קצרות ותכופות לטיפול בעסקיהם בחו"ל. כלומר, הם 'פוסחים על שני הסעיפים' - קצת חיים בחו"ל וקצת בגדר עולים חדשים.
- לרובם אין הרגלי למידה.
- מאחרים באופן 'כרוני' ועוזבים את הכיתה לפני תום הלימודים.
- אינם מכינים את שיעורי הבית ואינם ממלאים את המטלות השונות.

בישיבות הסגל של מחוז הדרום, בפיקוחו של מר **חיים נבון**, התחבטנו בשאלה מה עושים וכיצד נוהגים בתלמידים כאלה. תלמיד הנעדר במהלך הקורס - כשבוע עד שבוע וחצי - קשה לו להדביק את הפער, מה גם שאם הדבר מתרחש פעמים אחדות במהלך הקורס, הכיתות מצטמצמות, נוצר ניוד רב בין הכיתות, והמורים, המנהלים וצוות ההדרכה עומדים לא פעם בפני האילוץ לסגור כיתות מפאת מיעוט לומדים.

כצוות הידוע בנכונותו לגלות גמישות מחשבתית וארגונית, נתבקשנו על ידי מפקח המחוז להגדיר מחדש את הצרכים ולנסות לבנות גשר בין הצרכים החדשים והעכשוויים לבין תוכנית הלימודים הקיימת.

הקמנו צוות כתיבה מחוזי שיענה לצרכים אלה, וכך נולד המארז 'עברית קלה מההתחלה'. בצוות הכתיבה השתתפו: ראש הצוות יהודית אסרף, ליאורה ליפשיץ, רבקה אניג'ר, נעמי עדן וחיה אגבר.

מה הרז במארז?

אפיוני המארז:

- מדורג ומודולרי, בנוי כדף ועוד דף.
- מאפשר ללומד להשתלב בשלבי למידה שונים, דהיינו מאפשר לימוד עצמי. תלמיד שנעדר מספר ימים יכול להשלים בעצמו את החומר; ומאידך, המארז מאפשר למורה לדעת בדיוק באיזה שלב נמצא התלמיד.
- הטקסטים ידידותיים, אסתטיים ונעימים לעין, קצרים, ולעתים כתובים בחרוזים.

יהודית אסרף היא מנהלת אולפן במרכז להשכלת מבוגרים, אשדוד.

- בראש כל טקסט מודגש אוצר המילים החדש הרלוונטי לטקסט של אותו היום ואוצר המילים הקודם.
- יש בו מגוון רב של הפעלות המאפשר עידוד למידה ללומדים בעלי מסוגלויות שונות.

מה מכיל המארז?

- הוראת קריאה באופן מעט שונה משהכרנו עד כה. יש כאן 'לימוד לאורך' - כל העיצורים נלמדים יחד + תנועה אחת (ראו פירוט בהמשך).
- טקסטים קצרים לשבוע הראשון ללימוד בעל פה (כשהקריאה אינה מבוססת עדיין דיה).
- טקסטים ועבודות לשבוע השני והשלישי.
- הפעלות לשבוע הראשון ואילך.

דוגמאות מתוך המארז

שלבי העבודה בהקניית הקריאה:

1. המורה תחלק את טבלת האותיות ללומדים. בשלב זה התלמידים נחשפים ויזואלית לכל העיצורים והתנועות בהיבט רחב (ולא כפי שהיה נהוג עד כה: למידת כל העיצורים + פתח, ושוב כל העיצורים + קמץ וכן הלאה).
2. במשך יומיים עד שלושה, תלוי בקצב הלומדים, המורה תלמד את כל העיצורים עם התנועה קמץ (אָ) ופתח (אֲ).
מומלץ לחלק את העיצורים לשלושה ימים:
א' - ז'
ח' - נ'
ס' - ת'
- וביום הרביעי האותיות הסופיות, בבחינת הולך ומוסיף (כלומר ביום הראשון שבעה עיצורים, כל עיצור נלמד + חמש התנועות, ביום השני שבעה עיצורים נוספים + התנועות וכו').
3. בכל יום תתרגל המורה עם התלמידים מילים הכוללות רק את האותיות שנלמדו באותו יום. לדוגמה: ביום ראשון המורה מקנה אותיות מא' עד ז' בתנועות קמץ ופתח.
מילים לדוגמה: אבא, בא, גא, דג, גז, חג, אב.
ביום השני: אותיות ח' - נ'.
מילים לדוגמה: חנה, נחה, חיה, באה, חלב, נחל, אבל, חבל.
4. בתום הקניית כל העיצורים בתנועות קמץ ופתח התלמידים יקבלו את דף מס' 1 קטעי קריאה, הכולל את כל האותיות בתנועות קמץ ופתח.
5. בשלב זה, שבו כל העיצורים כבר מוכרים, המורה תלמד את התנועה הבאה ותתרגל באמצעות הטבלה וקטעי הקריאה הרלוונטיים.

	אָ	אַ	אֵ	A	
אִי	אָ	אֵי	אֶ	E	
		אִי	אֶ	I	
	אָ	אֵ	אִו	O	
		אִו	אֶ	U	

דף מס' 1

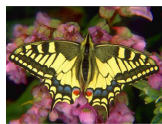
U		O		I		E		A				
אִו	אָ	אֵ	אִו	אִי	אֶ	אֵ	אֶ	אֵ	אֶ	אֵ	אֶ	
											א	א
											ב	ב
											ב	ב
											ג	ג
											ד	ד
											ה	ה
											ו	ו
											ז	ז
											ח	ח
											ט	ט
											י	י
											כ	כ
											כ	כ
											ל	ל
											מ	מ

										נ	נ
										ס	ס
										ע	ע
										פ	פ
										פ	פ
										צ	צ
										ק	ק
										ר	ר
										ש	ש
										ש	ש
										ת	ת

טבלת אותיות סופיות

										ך	כ
										ך	כ
										ם	מ
										ן	נ
										ף	פ
										ץ	צ

פרק 1 - פתח קמץ

פּרָפּר

ספּסל

דִּיג

יָם

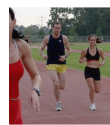
דָּג

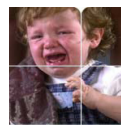
חֵלֶב

גִּלְגָּל

רָץ

בָּכָה

בֵּית

צִלְחָת

קטעי קריאה (א : א)

1. רם ישב בגן,
אכל אגס,
שתה חלב,
רם אמר: חלב חם!
רם אמר: אגס קר!

2. הן דיג.
הדיג ישב על יד הים.
בים היה דג קטן.
דג זהב,
הן שמח.

3. מה בכד?
חלב לבן. חלב קר.
מה בגן?
ספסל חדש.
ספסל קטן.
מה ב-♥?
אהבה רבה!

4. גל רץ אחר פרפר.
הפרפר עף.
גל בכה.
סבא אמר:
הפרפר בא
והפרפר עף.
אתה גר כאן
והפרפר גר שם.

דוגמה לטקסט ועבודה לשבוע השני

שבוע שני, יום ראשון

קם בדיוק ב...

כל יום אני קם בדיוק ב _____ .
למה לא בשבע
או בחמש?
בחמש אני עייף.
בשבע כבר רעב.
בשבע מאוד מאוחר,
בחמש מוקדם.
עכשיו אתם יודעים מתי אני קם.

עבודה

ענו על השאלות:

1. מתי אני קם?
2. למה אני לא קם בשעה שבע?
3. למה אני לא קם בשעה חמש?

טקסטים ועבודות לשבוע השני

שבוע שני, יום שלישי

על יד החלון

אני עומד על יד החלון
ורואה את הנוף.
רואה ים גדול,
ים בלי סוף.
רוצה לראות גם את ספרד
ואת גיברלטר,
אבל אני רואה רק ים וחול,
חבל!

עבודה

ענו על השאלה:

מה אני רואה, ומה אני רוצה לראות?

טקסטים ועבודות לשבוע השני
שבוע שני, יום שלישי

במוזיאון

אני במוזיאון.
 אני רואה תמונות.
 תמונות גדולות, תמונות קטנות,
 תמונות מעניינות.
 יש תמונות עם פרחים,
 וגם עם עצים.
 יש תמונות עם ענבים,
 וגם תמונות עם ילדים וצבעים.

עבודה

השלימו את התואר לפי הדוגמה:

תמונות גדולות	פרחים גדולים
תמונות קטנות	עצים _____
תמונות מעניינות	צבעים _____
תמונות יפות	מוזיאון _____
תמונות חדשות	ענבים _____

טקסטים ועבודות לשבוע השלישי
שבוע שלישי, יום שלישי

מה אימא קונה בשוק?

אימא אומרת לילדים:
 אני הולכת לשוק.

הילדים אמא מה את קונה לנו?

אמא לך, דני, אני קונה שוקולד.

ולך, אירית, אני קונה ספר יפה.

דני אימא, למה את קונה לה ספר ולי רק שוקולד?

אימא גם לך, דני, אני קונה ספר יפה.

הילדים מה את קונה ליוסי התינוק?

אימא אני קונה לו כדור.

אימא הולכת לשוק וקונה להם הרבה דברים.

עבודה

ליוסי	לאירית	לדני	
			אימא קונה בשוק

2. מה את/אתה קונה בשוק? _____

טקסטים ועבודות לשבוע שלישי שבוע שלישי, יום שלישי

בחנות הספרים

רותי עובדת בחנות ספרים.
היא מוכרת ספרים ועיתונים.
היא מוכרת גם עפרונות ועטים.
כולם אומרים שרותי מוכרת נחמדה.

עבודה

רבים	יחיד
	חנות קטנה
	ספר חדש
	עיתון מעניין
	עיפרון גדול
	עט שחור
	מוכרת נחמדה

סיכום

לסיכום אביא מדברי מורים שהתנסו בהוראה בעזרת המארז.
רבקה אניג'ר, מורה ב'בית קנדה, אשדוד' (בהנהלת בתיה אברהם):
המארז יכול לשמש כלי נוסף בארגז הכלים של המורה לעברית באולפן. המארז מאפשר
למורה לזהות את 'מקום' התלמיד ולדעת בדיוק היכן הוא מתקשה, ומהמקום הזה לקדמו
יחד עם שאר התלמידים.
אופן הגשת החומר מאפשר לתלמידים הטובים להתקדם באופן עצמאי בזמן שהמורה
מתעכבת עם התלמידים המתקשים.
המבנה הטקסטואלי של הקטעים והשיחות, דהיינו כותרות, רמזי תוכן, חריזה והבלטת
אוצר מילים חדש, מסייע ללומד לגבש לעצמו הרגלי למידה ולהתקדם בקצב שלו.

חיה אגבר, מורה ב'בית לברון', אשדוד (בהנהלת איריס גד):
אתייחס להתרשמותי מכיתה אחת שהחלה ללמוד ב-4 ביוני.
מיומנות הקריאה הוקנתה בגישה 'רוחבית': העיצורים בלויית תנועה אחת בלבד. לאחר
שכל העיצורים היו מוכרים, קצב רכישתם עם יתר התנועות היה מהיר.
התרשמותי שגישה זו אפשרה לתלמידים לצרף מספר עיצורים ותנועות למילים.
המבנה הצורני-גרפי של הקטעים, דהיינו רמזי תוכן, הבלטת הפועל החדש בהבדל מן
הפעלים שכבר נלמדו, מקל על התלמידים את למידת הפעלים ואת זכירתם.

ליאורה ליפשיץ, מורה באולפן מרכז השכלת מבוגרים, אשדוד (בהנהלת יהודית אסרף).

מורה זו ביטאה את דעתה בדרכה המיוחדת:

זה כמו ללמד שיר

עם מנגינה מאוד קליטה.

אף פעם זה לא

קרה שאחרי חמישה

ימים כולם,

בלי יוצא מן

הכלל, ידעו לקרוא.

בתהליך ההקניה שמעתי:

'זה לא קשה, זה קל';

ואני נורא שמחתי שעליתי על הגל.